

Beantwoording internetconsultatie ‘Vernieuwd Beleid Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking’ door MVO Platform

Op 20 maart 2018 heeft het MVO Platform onderstaande antwoorden ingediend voor de [internetconsultatie](#) ‘Vernieuwd Beleid Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking’. Deze consultatie dient als input voor de nieuwe beleidsnota van de minister.

Vraag 1 – Voorkomen van conflict en instabiliteit

Hoe kan Nederland (overheid, bedrijfsleven, sociale ondernemingen, maatschappelijk middenveld, kennisinstellingen) op de thema’s voorkomen van conflicten en instabiliteit, opvang in de regio en noodhulp meer resultaten bereiken?

Nederlandse of vanuit Nederland opererende bedrijven en investeerders kunnen via hun activiteiten betrokken raken bij conflicten, deze in stand houden, verergeren of zelfs veroorzaken. Dit is bijvoorbeeld een risico bij het gebruiken van natuurlijke hulpbronnen in conflictgebieden (conflictmineralen, steenkolen) en controversiële landacquisities (landroof). Bedrijven kunnen bijdragen aan het verminderen en voorkomen van conflicten door het grondig uitvoeren van due diligence van hun volledige productieketen (die reikt tot de eerste schakel in de keten), waarmee mogelijke risico’s op conflict en mensenrechtenschendingen worden opgespoord en aangepakt.

De nieuwe beleidsnota moet zich daarom richten op:

1. Toezicht op de naleving van de OESO-richtlijnen en de UN Guiding Principles door bedrijven. Daarnaast dient gebruik gemaakt te worden van sectorspecifieke richtlijnen zoals de *OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas*.
2. Uitbreiding van regelgeving. Een goed voorbeeld is de Europese conflictmineralenwet die de importeurs van vier ruwe grondstoffen verplicht om hun eventuele betrokkenheid bij conflicten en mensenrechtenschendingen in kaart te brengen. Aanvullende wetgeving op nationaal niveau is nodig om ook de risico’s in toeleveringsketens van importeurs van halffabricaten en eindproducten en in andere grondstoffenketens te adresseren.
3. Het realiseren van en toezien op effectieve internationale klachtenmechanismen voor gemeenschappen en werknemers wanneer vanuit, via, of met behulp van Nederland activiteiten worden ondernomen in fragiele staten: in deze context kunnen we er immers niet vanuit gaan dat milieu en mensenrechtennormen worden gehandhaafd door de staat zelf.
4. Goede voorlichting en het communiceren van heldere verwachtingen richting bedrijven die in conflictgebieden opereren, bijvoorbeeld in het kader van handelsmissies en subsidieverlening. Dit gebeurt al in het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland, die het maatschappelijk middenveld betrekken bij de voorlichting over ondernemen in fragiele staten. Ambassades moeten hierin een belangrijke rol spelen.

Vraag 2 – Jeugdwerkgelegenheid

Hoe kan Nederland (overheid, bedrijfsleven, sociale ondernemingen, maatschappelijk middenveld, kennisinstellingen) de bevolkingsgroei in Afrika het best adresseren en werkgelegenheid onder jongeren in Afrika en het Midden-Oosten stimuleren?

Het stimuleren van alle werkgelegenheid dient niet alleen te gaan over meer banen, maar ook over de kwaliteit van deze banen. Alleen fatsoenlijk werk (*'decent work'*) biedt daadwerkelijk toekomstperspectief. Dat betekent dat arbeidsrechten, zoals die zijn vastgesteld in verschillende ILO-conventies, gewaarborgd moeten zijn en dat bedrijven zich moeten houden aan de OESO-richtlijnen en de UN Guiding Principles. Het gaat dan om acht principes van 'fatsoenlijk werk', waaronder het betalen van een leefbaar loon; het voorkomen van discriminatie, bijvoorbeeld op gender; het garanderen van vakbondsvrijheid en het uitbannen van kinderarbeid.

Als het bedrijfsleven volgens deze normen opereert wordt tevens een bijdrage geleverd aan armoedebestrijding, voedselzekerheid, toegang tot gezondheidszorg en onderwijs, gendergelijkheid, eerlijk werk, duurzame productie en consumptie en inclusieve samenlevingen (SDG's 1, 2, 3, 4, 5, 8, 12 en 16).

Het nieuwe BuHaOS-beleid moet daarom ambities bevatten om:

5. Goede voorlichting te geven en heldere verwachtingen te communiceren over MVO richting bedrijven.
6. Het stellen van MVO-voorwaarden aan iedere vorm van steun aan bedrijven of projecten waarbij werkgelegenheid wordt gecreëerd. Dit geldt voor financiële steun (rijksbreed), maar ook bij dienstverlening van ambassades en deelname aan handelsmissies.
7. Toe te zien op de naleving van de OESO-richtlijnen, de UN Guiding Principles en ILO-conventies door bedrijven, bijvoorbeeld door het instellen van een ombudsman of toezichthouder.

Vraag 3 – Verminderen van armoede en ongelijkheid

Welke nieuwe aandachtsgebieden zou het kabinet kunnen identificeren? De middelen zijn beperkt dus we moeten kiezen, daarom ook aan u de vraag: welk aandachtsgebied behoeft minder nadruk?

Bij alle prioriteitsgebieden waarbij het bedrijfsleven een rol speelt, dient het respecteren van mensenrechten door het bedrijfsleven een basisvoorwaarde te zijn. Zie de beantwoording van de overige vragen voor concrete beleidssuggesties.

Vraag 4 – Verduurzamen (klimaat)

Welke innovatieve oplossingen kan de Nederlandse overheid, NGO's en het bedrijfsleven stimuleren om 1) CO2-emissies terug te dringen (klimaatmitigatie) en 2) samenlevingen helpen zich aan te passen aan klimaatverandering (klimaatadaptatie)?

Het is belangrijk dat het bedrijfsleven een rol speelt in de aanpak van het klimaatproblemen. Daarbij, en als voorwaarde voor financiering van bedrijven uit het nationale klimaatfonds, dient naleving van de OESO-richtlijnen en de UN Guiding Principles geborgd te worden. Het is van groot belang dat bedrijven zich niet enkel richten op het leveren van een maatschappelijke bijdrage (“do good”) maar juist ook – in lijn met de internationale richtlijnen mogelijke maatschappelijke schade van hun bedrijfsoperaties te voorkomen en te herstellen (“do no harm”). Als de focus te eenzijdig wordt gelegd op klimaatdoelen, kunnen andere maatschappelijke risico's en effecten uit het oog verloren worden. Een positieve bijdrage aan enkele SDG's gaat dan samen met negatieve impact op de mensenrechten (en dus op andere SDG's).

Zo toont het recent verschenen rapport 'Human Rights in Wind Turbine Supply Chains' aan dat winning van grondstoffen die worden gebruikt voor windturbines gepaard gaat met mensenrechtenschendingen en milieuschade in de herkomstlanden van deze grondstoffen. Aandacht voor mensenrechten verdient daarom een expliciete plaats in het Nederlandse beleid; ook wanneer het hoofddoel klimaatmitigatie of klimaatadaptatie is dient voldoen aan de OESO-richtlijnen en de UN Guiding Principles altijd deel van de agenda en de boodschap te zijn. De UN Guiding Principles zelf vragen hierin van staten beleidscoherentie (principe 8).

De nieuwe beleidsnota moet zich daarom richten op:

8. Toezicht op de naleving van de OESO-richtlijnen, de UN Guiding Principles en ILO-conventies door bedrijven, bijvoorbeeld door het instellen van een ombudsman of toezichthouder.
9. MVO-voorwaarden te stellen aan iedere vorm van steun aan bedrijven of projecten in het kader van het klimaatbeleid. Dit geldt voor financiële en andere steun in het kader van het klimaatakkoord (rijksbreed), dienstverlening zowel in Nederland als door ambassades of deelname aan handelsmissies.
10. Daar waar de Nederlandse overheid een regierol heeft in de implementatie van de energietransitie dient naleving van bovengenoemde richtlijnen niet alleen voorwaarde maar ook een expliciet doel te zijn.

Vraag 5 – Verduurzamen (waardekets)

Waar liggen volgens u kansen om in productie, handel en investeringen vooruitgang te boeken op maatschappelijke uitdagingen op sociaal vlak (zoals betere arbeidsomstandigheden, hogere lonen, extra kansen voor vrouwen en jongeren) of op ecologisch vlak (zoals water, klimaat, biodiversiteit)?

De meest effectieve manier voor het bedrijfsleven om bij te dragen aan het behalen van de SDG's is het vermijden van mensenrechtenschendingen en milieuschade in ketens. Hoewel bedrijven op verschillende manieren kunnen bijdragen aan de SDG's, dient het respecteren van mensenrechten door middel van het naleven van de OESO-richtlijnen en de UN Guiding Principles altijd het fundament te zijn van de inspanningen van bedrijven. Dit wordt onder meer beargumenteerd door prof. Ruggie, auteur van de UN Guiding Principles.

Met gedegen implementatie van due diligence (een essentiële verantwoordelijkheid voor alle bedrijven op grond van de OESO-richtlijnen en de UN Guiding Principles) wordt niet alleen de negatieve impact van bedrijven op de doelen voorkomen of verminderd, ook resulteert dit in een grote positieve bijdrage aan het behalen van de doelen. Denk bijvoorbeeld aan de positieve bijdrage van het betalen van een leefbaar loon aan het bestrijden van armoede, voedselzekerheid en gendergelijkheid (SDG's 1, 2 en 5). Bedrijven moeten transparant rapporteren over de uitkomst van hun due diligence-processen en duidelijke actieplannen opstellen.

Om invulling te geven aan de 'State Duty to Protect' uit de UN Guiding Principles moet de beleidsnota integraal MVO-beleid bevatten dat bestaat uit een 'smart mix of measures' (UNGP 3), zoals:

11. Bindende sectorbrede afspraken maken over het toepassen van due diligence door individuele bedrijven.
12. Waar zelfregulering niet leidt tot het uitvoeren van due diligence, regelgeving instellen die bedrijven verplicht due diligence toe te passen op hun volledige ketens en daarover transparant te rapporteren.
13. Strikte handhaving van de MVO-voorwaarden bij overheidssteun aan het bedrijfsleven in het volledige instrumentarium (rijksbreed). De uitvoering hiervan ligt bij Invest-NL, FMO, Atradius, RVO, ambassades en dergelijke, maar wordt nader geharmoniseerd op basis van good practices.
14. Het (verder) ontwikkelen van beleid dat zowel positieve als negatieve prikkels ("wortels en stokken") geeft voor het toepassen van due diligence, bijvoorbeeld in het rijksinkoopbeleid, bij staatseigendom, het fiscaal beleid en het te ontwikkelen klimaatbeleid.
15. Het instellen van een MVO-ombudsman of -toezichthouder, die toeziet op de naleving van zowel due diligence-afspraken in zelfreguleringsinstrumenten, als de naleving van regelgeving en de MVO-voorwaarden die aan overheidssteun worden gesteld.

Vraag 6 – Eerlijke handel

Heeft u concrete suggesties voor hoe het kabinet kan bevorderen dat internationale handel en investeringen bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen?

Een eerste en algemene voorwaarde bij handel met het buitenland is dat bedrijven maatschappelijk verantwoord ondernemen. Handelsverdragen moeten daarom verplichtingen bevatten voor investeerders en bedrijven om in overeenstemming met de OESO-richtlijnen en VN-standaarden zoals de UN Guiding Principles te handelen. In het geval van schendingen moeten gedupeerden rechtszekerheid hebben. Dit betekent onder meer dat zij toegang hebben tot juridische en niet-juridische instrumenten om bedrijven te kunnen aanklagen. Ook hiervoor kunnen handelsverdragen en andere bilaterale overeenkomsten worden ingezet. Dit moet deel worden van de inzet van de Nederlandse overheid bij onderhandelingen over handelsverdragen.

Exportbevordering draagt alleen bij aan de duurzame ontwikkelingsdoelen als dit maatschappelijk verantwoord ondernemen bevordert en als voorwaarde stelt in alle beleid en instrumenten. Bedrijven kunnen alleen overheidssteun ontvangen, zoals deelname aan handelsmissies en steun van ambassades, als zij zich aan MVO-normen houden.

Het nieuwe BuHaOs-beleid moet daarom:

11. Een strikte uitvoering van het beleid ten aanzien van MVO-voorwaarden bij handelsbevorderende instrumenten voorstaan, waarbij bedrijven die niet goed presteren van overheidssteun uitgesloten worden.

Vraag 7 – Verdienvermogen van Nederland

Met welke innovatieve en creatieve oplossingen en op welke terreinen zou de overheid het bedrijfsleven en kennisinstellingen nog beter kunnen ondersteunen om wereldwijd kennis en kunde te vermarkten?

De doelstelling om het verdienen van Nederland in het buitenland te bevorderen kan op gespannen voet staan met het naleven van de MVO-richtlijnen zoals dat van het Nederlandse bedrijfsleven wordt verwacht. “Meer aan het buitenland verdienen” tot doel stellen mag niet impliceren dat geen leefbaar loon wordt uitbetaald, kinderarbeid en andere vormen van uitbuiting plaatsvinden, of dat concessies worden gedaan aan veiligheids- of milieustandaarden. Het is dan ook van cruciaal belang dat “het vermarkten van kennis en kunde” op een maatschappelijk verantwoorde manier gebeurt. Bedrijven dienen zich aan de OESO-richtlijnen en UN Guiding Principles te houden en aangesproken te worden als dat niet gebeurt. Alleen op die manier draagt handel bij aan de doelstellingen ten aanzien van duurzame ontwikkeling en wordt synergie bereikt tussen de verschillende doelen die in het BuHaOS-beleid verenigd zijn.

De nieuwe nota moet daarom:

12. Coherent beleid toepassen door MVO-normen in al het handelsbeleid te verwerken.
13. MVO een belangrijke plaats geven in handelsmissies, in het bijzonder in missies die zich richten op risicosectoren of landen met veel MVO-risico's (zoals aangegeven in de MVO Risico Checker). Dit dient bijvoorbeeld te gebeuren door voorlichting aan deelnemers van de missie.
14. Duidelijk maken dat bedrijven die zich niet houden aan de OESO-richtlijnen (bijvoorbeeld: geen due diligence doen) uitgesloten worden van overheidssteun en activiteiten op het gebied van handelsbevordering. Dit geldt ook voor bedrijven die slecht presteren in de Transparantiebenchmark 2017.
15. Bij 'het aanbieden van hulp om de kansen te pakken die de SDG's bieden' het bedrijfsleven allereerst ondersteunen bij het pakken van de grootste kans: het voorkomen van mensenrechtenschendingen. Dit kan onder meer door bedrijven goede voorlichting te geven en heldere verwachtingen te communiceren over wat van bedrijven verwacht wordt op het gebied van de uitvoering van de MVO-normen zoals het toepassen van due diligence.
16. Inzetten op het verspreiden van duidelijke informatie over MVO-voorwaarden en verwachtingen via ambassades. Alleen bedrijven die aan deze voorwaarden voldoen, kunnen door ambassades ondersteund worden.

Vraag 8 – Excellente dienstverlening

Hoe kan het bedrijfsleven en in het bijzonder het MKB op alle noodzakelijke punten beter worden ondersteund in het traject van internationalisering, en op welke markten verdient dit een extra steun in de rug?

Het naleven van de OESO-richtlijnen en de UN Guiding Principles dient een fundamenteel onderdeel van de bedrijfsvoering te zijn. Als bedrijven internationaal opereren is dit van groot belang en zeker als het bedrijven betreft in 'risicosectoren' of wanneer bedrijven ketens hebben die zich afspelen in landen met veel risico's op schendingen. Bedrijven dienen hierin te worden ondersteund en de juiste voorlichting te krijgen.

De nieuwe beleidsnota moet daarom voornemens zijn dat:

17. Op verschillende manieren (ook via ambassades) duidelijke informatie verspreid wordt over MVO-voorwaarden, verwachtingen van de overheid en de praktische implementatie van de OESO-richtlijnen en de UN Guiding Principles. Alleen bedrijven die aan deze voorwaarden voldoen, kunnen door het ministerie en andere instrumenten ondersteund worden. De IMVO-richtlijnen voor ambassades dienen uitgevoerd te worden.
18. Goede voorlichting gegeven wordt over de MVO-risico's met betrekking tot specifieke sectoren en landen.
19. Bedrijven die zich niet houden aan OESO-richtlijnen (bijvoorbeeld: geen due diligence doen) niet ondersteund worden. Dit geldt ook voor bedrijven die slecht presteren of zelfs een nulscore behalen in de Transparantiebenchmark 2017.

Vraag 9 – Tot slot

Heeft u naast uw inbreng op bovenstaande vragen nog andere aanbevelingen op het gebied van Buitenlands handel en Ontwikkelingssamenwerking?

Voor een coherente boodschap aan het bedrijfsleven is MVO-beleid nodig dat de departementen overstijgt; onder meer het ministerie van Economische Zaken speelt hierin een belangrijke rol. Zie daarvoor onze brief over de nieuwe beleidsnota: https://www.mvoplatform.nl/publications-nl/Publication_4408/.

Graag wijzen wij nogmaals op de grootste bijdrage die bedrijven kunnen leveren aan het behalen van de SDG's: het naleven van de OESO-richtlijnen en UN Guiding Principles. Niet alleen beperken bedrijven hiermee hun negatieve impact op de doelen, ook leveren zij zo een grote positieve bijdrage aan het behalen van de SDG's. In de nieuwe beleidsnota moet dit de basis zijn voor al het overheidsbeleid richting bedrijven. Zie hiervoor ook onze brief over het Plan van Aanpak voor de SDG's: https://www.mvoplatform.nl/publications-nl/Publication_4328/.